
**ETKİN, VERİMLİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR
KOOPERATİFÇİLİK İÇİN
TEMSİLCİLİK VE TAHKİM KURUMLARININ ÖNEMİ**

**THE IMPORTANCE OF REPRESENTATION AND
ARBITRATION
INSTITUTIONS FOR AN EFFICIENT AND SUSTAINABLE
COOPERATIVE SYSTEM**

Süleyman AKDEMİR ()*

Özet

Temsilcilik ve tahkim, yasal değişiklik olmadan kooperatifler yasası ihtiyari hükümleri çerçevesinde ana sözleşmelere konulabilecek kurumlardır.

Bakanlıkça hazırlanan tip ana sözleşmelere bu kurumların eklenmesi, faaliyetteki kooperatiflerin ise ana sözleşme değişikliği yoluyla bu kurumları ana sözleşmelerine koymalarında fayda bulunmaktadır. Genel kurul oylamalarındaki sınırlama ve kısıtlamaların giderilebilmesi için ise yasal değişikliğe ihtiyaç vardır.

Bu tebliğde kooperatifleri sürdürülebilir kılmak için “temsil ile tahkim” kurumları ele alınmış, kooperatif içi faaliyetlere işlerlik kazandırma, ortaklar arasındaki ilişkileri verimli hale getirme amaçlanmıştır.

Hukuk sisteminin her kademesinde yer alan bu iki kurumun kooperatif ana sözleşmelerine konulması ve uygulaması halinde kooperatif içi sorunlar azalacağı gibi kalan az sayıda sorun da tahkim usulüyle kolay bir şekilde çözülecektir.

Bu konuda bir model önerisi getirilmiştir.

(*) Yrd. Doç. Dr. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, av.akdemir52@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Temsil, tevkil, tahkim, sürdürülebilirlik, demokratiklik

JEL Kodları: K10, K12, K410

Summary

Representation and arbitration are institutions that can be put into the Articles of Association under the voluntary provisions of the cooperatives law without any legal amendment.

These institutions should be added / put into the type contracts prepared by the Ministry. Active cooperatives may apply this way by amending the articles of main contracts.

Legislative changes are needed to overcome limitations and restrictions on general congressional votes. In this paper, “representation and arbitration” institutions were dealt with in order to make cooperatives sustainable and it was aimed to make the activities within cooperatives more functional and to make the relations between partners more efficient.

If these two institutions, which are included in our legal system, will be placed and applied to main agreements of cooperatives: many problems within cooperatives will be reduced, as well as few remaining issues will be easily solved.

A model proposal has been introduced in this regard.

Keywords: *Representation, delegation, arbitration, sustainability, democratization*

GİRİŞ

Bu çalışmada Türk hukuk sistemi içinde bulunan fakat kooperatif içi faaliyetlerde yeterli düzeyde yer almayan temsil ve tahkim kavramı üzerinde durulmuştur. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bu iki kavramın hukuk sistemi içindeki yeri ve niteliği belirlenmiştir. Önce bu iki kavramın kapsamlı bir şekilde yer aldığı Borçlar Kanunu'na dayalı açıklamalar yapılmış ve tanımlar verilmiştir.

Sonra bu iki kavramın genel hukuk sistemi içinde yer alış şekli örneklerle gösterilmiş ve demokratiklik bakımından önemi ortaya konulmuştur. Daha sonra bu konuda Bakanlık düzeyinde 1 yılı aşkın süren görüşmeler sonunda Hizmet ve Dayanışma Kooperatifi ile Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi anasözleşmelerine bu iki kurum kapsamlı ve örnek olacak bir şekilde nasıl yer aldığı gösterilmiştir. Söz konusu iki kurum bir model önerisi şeklinde sunulmuştur.

Çalışmamız kooperatifçiliğin gelişmesine yönelik öneriler ve bir sonuç ile tamamlanmıştır.

TEMSİL-TEVKİL VE TAHKİM KAVRAMLARI

Temsil

Etimoloji ve hukuki niteliği

Temsil kelimesi Arapça olup misil kökünden gelir. Misil Türkçede benzeri, örneği anlamlarını taşır.

Kök harfleri, mim, peltek se ve lamdır. Arapça etimolojisinde mim harfi genişliği, se harfi düzenliliği, buradaki peltek se harfi ise farklı çok şeyin bir arada bulunmasını, lam harfi ilişkiyi ifade eder.

Kapsamlı ve düzenli ilişkili olma ile benzerini oluşturma anlamını kazanır. Ayrıca topraktan veya çamurdan yapılan ve bir şeye

benzetilen nesne timsal şekliyle heykel olarak adlandırılır. Dengi, benzeri anlamlarına da gelir.

Eş manasını da taşır. Benzer eşitlik anlamdaki “adl/adalet”, ağırlıklı birbirene eşit olanı ifade ederken, “Şebih/şibih veya teşbih”te görünüşte birbirene benzer olanlar anlaşılır. Temsil kelimesinin türediği “Misl” ise fonksiyonda, işte ve yarıyışta birbirene benzer olanı ifade eder. Yine Arapçada tef’ıl babı ise adına hareket ederek benzerini veya örneğini oluşturma anlamlarına gelir. Türkçedeki misal, mesel, meselâ, mümessil, temsil, temsilci aynı kökten türemiş olarak yaygın bir şekilde kullanılır.

Hukuki bir işlem kural olarak sadece o işlemi yapan kimse hakkında hüküm doğurduğu halde temsil edilmesi halinde işlem temsil edilen tarafından yapılmasına rağmen sonuçlar temsil edilene çıkar. Bu durum bir kişinin başka kimseye temsil yoluyla o işlemi yapma yetkisi verme durumunu ifade eder.

Temsilci sıfatını kazanmış olan kimsenin üçüncü kişilerle yapmış olduğu işlem doğrudan temsil olunana geçmiş olur. O halde temsil; “Bir hukuki işlemi temsilci olarak nitelendirilen kimsenin, temsil olunan adına ve hesabına yapması ve işlemin hukuki sonuçlarının temsil olunana doğması” (İnceoğlu, 2009, 7) şeklinde tanımlanabilir. Temsil en azından üçlü bir ilişkiyi ifade eder.

Öncelikle temsil olunanın yetki verme beyanının kural olarak temsilciye yöneltmesi gerekir. Buna karşılık zaman içinde temsil hukuku açısından sadece temsil olunanın korunmasının yeterli olmadığı anlaşılmış, üçüncü kişinin de korunması gerekmiştir. Temsil yetkisinin temsilciye açıklanmasına iç temsil, kendisiyle işlem yapılacak olan üçüncü kişi veya kişilere bildirilmesine ise dış temsil ifadesi kullanılmıştır (Oğuzman- Öz, 2009:173; İnceoğlu, 2009, 102).

Tevkil

Etimoloji ve hukuki niteliği

Bu kelime de Arapçadır ve vekalet verme olarak karşımıza çıkar. Kök harfleri vav, kef ve lamdır. Arapçada harflerin etimolojisi incelendiğinde; vav harfi sıkı bağı (çadırı yere bağlayan kazık), kef harfi

söz ve sözleşmeleri (kelam), lam harfi ise ilişkinin devamlığı (çobanın L şeklinde asası) anlamlarını taşır. Tevkil kelimesi temsil olunan ve/veya vekalet veren adına iş ve işlem yapma konusunda söz veya sözleşmeyle yetkili kılınmayı ifade eder.

Temsil ve tevkil kelimelerinin kesiştiği ve ayrıştığı alanlar vardır. Temsil demek bir başkası adına hareket etmek demektir. Borçlar Kanunu’nun genel hükümleri arasında düzenlenir. Tevkil demek vekalet verme demektir. Borçlar Kanunu’nun sözleşmeler kısmında yer alır ve tanımlanır.

Tanıma göre “Vekalet ise, öyle bir sözleşmedir ki, bu sözleşme gereğince vekil vekalet verenin çıkarına ve iradesine uygun olarak bir iş görme borcunu yüklenir.”

Böyle bir sözleşmeyle vekil bir başkasının çıkarına ve iradesine uygun olarak iş görme borcu altına girer. Vekalet sözleşmesi, bir kişinin dava takibi için avukatla anlaşması şeklinde olabileceği gibi aynı şekilde bu kişinin bir muhasebeci ile defterlerini tutması, bir mühendis ile bir inşaat projesinin yapılması veya denetlenmesi şeklinde de karşımıza çıkar.

Vekalet sözleşmelerinin özellikleri; bir iş görme, güven ilişkisi içinde olma, sonuçtan müvekkilin sorumlu olması, vekilin genelde bağımsız bir iş gören olması ve sürekli borç doğurmasıdır. Vekilin işi yaparken gerekli özeni göstermesi, işi vekalet verene bağlılıkla ve talimatlarına uygun bir şekilde yapması, hesap vermesi ve adına elde ettiklerini vermesi gerekir.

Buna karşılık iş görenin yapmış olduğu iş karşılığında genelde bir ücret alması, işle ilgili gider ve avansları ödemesi, vekilin uğradığı zararları ödemesi ve üstlendiği borçlardan kurtarması karşı yükümlülükler olarak karşımıza çıkar.

Vekalet ile temsil arasındaki ilişkiye gelince, vekalet vekil ile vekalet veren arasındaki iç ilişkiyi, temsil ise vekilin vekalet veren adına veya hareket etme yetkisi veren adına kendisiyle işlem yapan üçüncü kişiyle arasındaki dış ilişkiyi ifade eder. Ayrıca vekalet sözleşmesi bir

yükümlülüğün doğmasına sebep olurken, temsil yetkisi adına hareket etme hakkı verir.

Vekalet ücretsiz ise, eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu halde temsil yetkisi tek taraflı bir işlemle verilebilir. Vekalet hukuki bir sözleşme olduğu halde, temsil yetkisinin verilmesi sözleşme ile değil, tek taraflı irade beyanıyla yapılan bir işlemdir ve hukuki sebepten bağımsızdır (Zevkliler- Gökyayla, 2016:632-638).

Tahkim

Etimoloji ve Hukuki Niteliği

Tahkim kelimesi ha, kef ve mim harflerinden oluşur. Ha harfi hareketi ifade eder. Kef harfi avuç anlamına geldiği gibi bağlayıcı söz de demektir. Avucun kavrama ve bağlama etkisi vardır.

Mim harfi, sudur; belirsizliği ifade eder.

Bu üç harf bir arada belirsiz bir durumu kavrayarak hareketini sağlamak aynı zamanda hareket eden bir şeyi kavrayarak hareket ettirmez hale getirmek anlamındadır. Böylece hükmün hem sorunu çözücü hem de bağlayıcı etkisini ifade eder. Türkçede, hâkim, mahkûm, hüküm, hakem, mahkeme, muhakeme, hakimiyet, hükmetme... gibi kelimeler bu kökten türemiştir.

Tahkim, yasanın bu usulle çözümlenmesine izin verdiği konularda olmak şartıyla, taraflar arasında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısında çözülmesi yerine, hakem adı verilen kimseler aracılığıyla çözümlenmesi konusunda tarafların anlaşmalarıdır.

Uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülebilmesi için iki temel şart vardır. Birincisi uyuşmazlığın tahkime elverişli olması, ikincisi tarafların aralarındaki ihtilafı tahkim usulüyle giderilmesi konusunda anlaşmalarıdır. Tahkim özü itibarıyla tarafların seçimine dayanır (Akıncı, 2007: 29-34).

Tahkime gitme ihtiyari olup tamamen tarafların irade ve rızalarına dayanır. Ancak tahkim namenin düzenlenmesi veya sözleşmelere şart

konulması halinde bağlayıcı hale gelir. Tahkim sonucu verilen kararlar aynı mahkeme kararları gibi bağlayıcı nitelik taşır. Kısa sürede çözüme ulaşma gibi ciddi bir avantajı bulunur. Tarafların seçme iradesine dayandığından karara uyma oranı tatmin edicidir. Seçim sırasında taraflar konunun uzmanı saydıkları kişileri hakem olarak seçebilirler.

Ayrıca yargı sistemine oranla son derecede ucuzdur.

Bütün bu özellikleri dikkate alınarak Türk hukuk sisteminde yeri olan bu kurumun kooperatif anasözleşmelerine konulmasında hem ortaklar hem de yöneticiler bakımından yukarıda sayılan faydalar göz ardı edilemez.

Tahkim de bir yargılama işidir. Anayasada yargı yetkisi Madde 9- Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır. Şeklinde yer almakta ve yine Anayasa madde 138-160 Yargı Bölümü adı ile düzenlenmektedir.

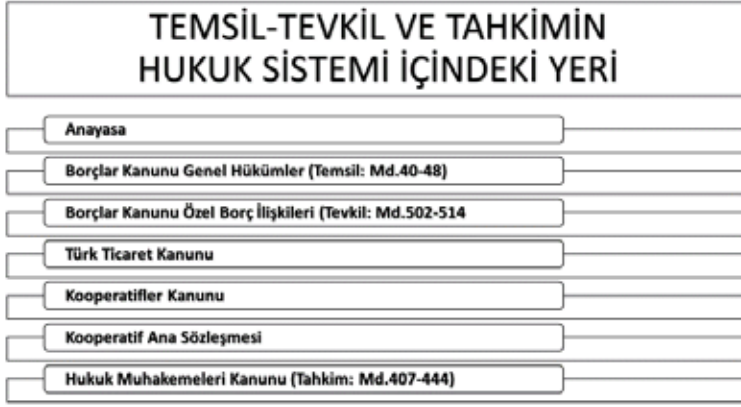
Yargı sisteminin ayrılmaz bir parçası olan Hukuk Muhakemeleri Kanunu özel hukuk alanındaki yargı sürecinin esas ve yöntemlerini belirlemektedir. Bu Kanunda tahkime ihtiyari olarak yer verilmekte, ancak tarafların tahkim konusunda anlaşmaları halinde artık zorunlu hale gelmektedir.

Tahkime İlişkin Hükümler: HMK. Madde 407-444 arasında ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır.

Bu kurum taraflara ihtiyari olarak önerilmekte, bu yol taraflarca seçilmesi halinde tahkim anlaşması ile zorunlu hale gelmektedir. Kooperatif anasözleşmesinde yer alması halinde bu zorunluluk doğrudan oluşmaktadır.

TEMSİL-TEVKİL VE TAHKİMİN HUKUK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ

Şekil 1.'de temsil-tevkiil ve tahkimin yer alış şekli gösterilmiştir. Bu çerçevede yasal düzenlemeler içinde bu iki kurumun yer alış şekillerine işaret etmek istiyoruz.

Şekil 1. Temsil ve Tahkim Açısından Hukuk Sistemi

Anayasa

Türk hukuk sisteminin en üst basamağında Anayasa yer alır. Temsil kelimesinin tanımı verilmemekle birlikte Anayasanın muhtelif yerlerinde 12 defa geçer. Madde 67/6’da Seçim kanunları, “temsilde adalet” ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir. Milletın temsili başlığını taşıyan Madde 80 – Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün “Milleti temsil” ederler. Madde 104– Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti’ni ve Türk Milletinin birliğini “temsil eder”; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Yabancı devletlere Türk Devletin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyeti’ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek, Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını “temsil” etmek. Madde 117 – Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin manevi varlığından ayrılamaz ve Cumhurbaşkanı tarafından “temsil” olunur. Madde 159- Kurulun yönetimi ve temsili Kurul Başkanına aittir. Madde 162- Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına

göre “temsil”i göz önünde tutulur.

Yine Anayasada tevkilden türeyen anlamlarıyla vekalet, vekil, milletvekili, başkanvekili ve başsavcıvekili şekillerinde olmak üzere 75 yerde geçer. Bu kelimelerin geçtiği maddelerden bir kısmını konunun daha iyi anlaşılması bakımından vermek istiyoruz.

Madde 75 – Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen altıyüz milletvekilinden oluşur.

Madde 94 – (Başkanlık Divanı) Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.

Madde 106 – (Cumhurbaşkanına vekillik etme) Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayrılması hallerinde, görevine dönmesine kadar, ölüm, çekilme veya başka bir sebeple Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve Cumhurbaşkanına ait yetkileri kullanır.

Madde 113 – (Bakanlıkların kurulması ve bakanlar) Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri, yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir. Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Madde 154/5 Yargıtay’ın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkanvekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcıvekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Görülüyor ki, Türk hukuk sisteminin temel düzenlemesi olan Anayasa gerek temsil gerekse de tevil kelimesini ayrıntılı bir şekilde kullanır, demokrasinin özü olan meclisin teşkilini bu iki kavramla bütünleştirir.

Borçlar Kanunu

Borçlar Kanunu'nda Temsil

Temsil geçmişte olduğu gibi modern hayatın da vazgeçilmez bir kurumu olarak karşımıza çıkar. Tüm hukuk sistemi içinde önemli bir yer tutar. İşlerin çokluğu, belirli bir yerde bulunmama, ekonomik iş bölümü, bilgisizlik gibi fiili ya da fiil ehliyetinden yoksunluk gibi hukuki engeller gereğince kişiler birçok durumda bir hukuki işlemi kendi başlarına yapma imkânından yoksun olabilirler.

Günümüzde iş hayatı zorunlu bir iş bölümüne dayanır, hukuki işlemlerin yapılması da ister istemez farklı kimselere terk edilir. Temsil, irade özgürlüğünün ve özerkliğinin tabii bir sonucu kabul edilir. Böylesi bir yetkilendirme ile birlikte temsil olunanın, bir başka deyişle adına hareket edilenin hukuki iktidar alanı ve kapsamı genişler, faaliyet imkanları artar (İnceoğlu, 2009,1).

Türk hukuk sistemi içinde temsil bahsi en kapsamlı olarak Borçlar Kanunu m.40-48 arasında düzenlenir. Bir tanım verme yerine konuya m.40'ta yetkili temsilin hükmü ile başlar, m.41'de temsil yetkisinin içeriği ve derecesi belirlenir, m.42-45 arasında hukuki işlemlerden doğan yetkilere dayalı sınırlamalar, geri alınması, ölüm ve ehliyetsizlik durumları, yetki belgesinin geri verilmesi ve Yetkinin sona erdiğinin ileri sürülememesi durumları düzenlenir. Borçlar Kanunu m.46-48 arasında ise yetkisiz temsil durumları ele alınır ve temsil olunanın işlemi kabul veya reddetmesi durumları düzenlenir.

MADDE 40- Yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan hukuki işlemin sonuçları, doğrudan doğruya temsil olunanı bağlar.

MADDE 41- Başkası adına ve hesabına temsil kamu hukukundan doğmuşsa, temsil yetkisinin içeriği ve derecesi bu konudaki yasal hükümlere; temsil hukuksal bir işlemde doğmuşsa, temsil yetkisinin içeriği ve derecesi o hukuksal işleme göre belirlenir.

Borçlar Kanunu genel hükümler bize temsil ile ilgili en geniş düzenlemeyi verir. Bu maddeler tüm hukuk sistemi içinde temsile ilişkin en kapsamlı düzenlemeyi ifade eder.

Borçlar Kanunu'nda Tevkil

Vekalet ilişkileri ve vekalet sözleşmeleri Borçlar Kanunu Dokuzuncu Bölümün Birinci Ayırımında ele alınır. Bu Kanunun m.502'sinde tanımı verilir; m.503'te kurulması, m.504-511 arasında hükümleri ve m.512-514 arasında sona ermesi düzenlenir. Hükümleri içinde m.504'te vekaletin kapsamı, m.505-509'da vekilin borçları olarak talimata uygun ifa, şahsen ifa sadakat ve özen yerine getirme, işi üçüncü kişiye gördürme durumunda sorumlu olma, hesap verme ile edinilen hakları müvekkile geçirme olarak yer alır. Buna karşılık, m.510'da vekalet verenin borçları, m.511'de ise birlikte vekillik verme, birlikte müvekkil olma halleri düzenlenir.

Bk.m.512'de tek taraflı sona erdirme, m.513'te ölüm, gaiplik ve ehliyetin kaybı ile iflas durumları ele alınır. Vekalet sözleşmesi, vekil eden ile vekilin bir araya gelip, karşılıklı iradelerinin uyuşması sonucu ortaya çıkan, bir işin görülmesini veya hizmetin yapılmasını amaçlayan, taraflara karşılıklı borç yükleyen bir sözleşme türüdür (Güner, 2007: 187).

Tevkil, Borçlar kanunu “MADDE 502- Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir.” şeklinde tanımlanır.

Türk Ticaret Kanunu

Türk Ticaret Kanunu gerek temsil gerekse tevkilden türemiş kelimelere çok sayıda yer verir. Kooperatifler Kanunu bu kanunun ayrılmaz bir parçasıdır. Kooperatifler Kanunu Madde 98 - Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim Şirketlere ait hükümler uygulanır., göndermesiyle anonim şirketlere ilişkin hükümler, onun da göndermesiyle TTK genel hükümler TTK.m.1 göndermesiyle Borçlar Kanunu ve Türk Medeni Kanun'u hukuk sistemi içinde bir bütün teşkil eder. Konunun anlaşılması bakımından birkaç örnek maddeyi vermek istiyoruz.

MADDE 233- (1) Şirketi temsile yetkili olan kimse, şirketin işletme konusuna giren her türlü işi ve hukuki işlemleri şirket adına yapmak ve şirketin unvanını kullanmak yetkisine sahiptir. Bu yetkiyi

sınırlayan her şart, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.

MADDE 234- (1) Şirketi temsil yetkisini haiz olan kimseler tarafından, açık veya zımni olarak şirket adına yapılmış olan işlemlerden dolayı, şirket alacaklı ve borçlu olur. (2) Bir ortağın şirkete ait görevlerini yerine getirirken işlediği haksız fiillerden şirket de doğrudan doğruya sorumludur.

MADDE 365- (1) Anonim şirket, yönetim kurulu tarafından yönetilir ve temsil olunur. Kanundaki istisnai hükümler saklıdır.

MADDE 366- (1) Yönetim kurulu her yıl üyeleri arasından bir başkan ve bulunmadığı zamanlarda ona vekâlet etmek üzere, en az bir başkan vekili seçer. Esas sözleşmede, başkanın ve başkan vekilinin veya bunlardan birinin, genel kurul tarafından seçilmesi öngörülebilir.

MADDE 368- (1) Yönetim kurulu, ticari mümessil ve ticari vekiller atayabilir.

MADDE 370- (1) Esas sözleşmede aksi öngörülmemiş veya yönetim kurulu tek kişiden oluşmuyorsa temsil yetkisi çift imza ile kullanılmak üzere yönetim kuruluna aittir.

MADDE 371- (1) Temsile yetkili olanlar şirketin amacına ve işletme konusuna giren her tür işleri ve hukuki işlemleri, şirket adına yapabilir ve bunun için şirket unvanını kullanabilirler. Kanuna ve esas sözleşmeye aykırı işlemler dolayısıyla şirketin rücu hakkı saklıdır.

MADDE 390- (2) Yönetim kurulu üyeleri birbirlerini temsilen oy veremeyecekleri gibi, toplantılara vekil aracılığıyla da katılamazlar.

Kooperatifler Kanunu:

Çalışmamızın konusu olan temsil ve tevkil ile ilgili düzenlemeler Kooperatifler Kanunu'nda da tekrarlanır. Kooperatiflere özgü olmak üzere temsil ile ilgili bazı farklı düzenlemeler bulunur. Temsil kelimesi çeşitli maddelerde olmak üzere 56 defa kullanılır. Vekil kelimesi ise bir defa m.64'te geçer. Kooperatifler Kanunu son derecede yerinde olarak temsil, temsilci kelimelerini tercih eder.

Konumuz temsil kurumunun kooperatif uygulamalarında özellikle ortaklar ile yönetim, ortaklarla genel kurul arasında ilişkilerin ve bağların kurulmasıdır. Bu açıdan bakıldığında Kooperatifleri temsil eden organların genel kurul ve yönetim kurulu olduğunda bir tereddüt bulunmaz. Ancak genel kurulların toplanması ve oyların kullanılması hususunda ciddi sınırlamalar olduğu gibi ortakların temsili ile ilgili önemli kısıtlamalar bulunur.

1.000 ortağın altındaki kooperatiflerde bir ortak ancak diğer bir ortak tarafından temsil edilebilir. Bu durum hukuk düzeninin ayrılmaz bir parçası olan temsil hakkının sınırlanması demektir. Ayrıca kooperatif yöneticilerine ortakları oy kullanmada temsil etme hakkı da verilmez. Bize göre bu durum dahi temsil kurumuna ters düşer.

1.000 ortağı aşan Kooperatiflerde bir ortak 9 kişiyi temsil edebilir. Aslında bu sayı da yetersiz kalır ve temsil hakkı kısıtlanmış olur. Birçok kooperatif çoğunluğu sağlamakta zorluk çekerken temsil kurumunun kişileri sürece katma konusundaki özelliği göz ardı edilir.

Bu tür sınırlama ve kısıtlamaların genel kurula asaleten katılımı artırma nedeniyle düzenlendiği ileri sürülebilir. Ancak yukarıda açıklandığı yasal maddeler verildiği üzere tüm devlet ve organları temsil suretiyle demokrasiyi gerçekleştirdiği unutulmamalıdır. Temsil kurumu kötüye kullanma durumları hariç demokratik yönetim şeklinin vazgeçilmez ve olmazsa olmaz şartları arasındadır. Sayısal sınırlamaların bir şekilde bağlanması ve temsil kurumunun düzenlenmesi ve belirsizliklerin giderilmesi son derecede önemlidir. Bu sorunu giderebilmek için modeller geliştirilmeli ve temsilden sonuna kadar yararlanılmalıdır.

Kooperatifler Kanunu Madde 48- “Genel Kurulda her ortak yalnız bir oya sahiptir.” Demek suretiyle her ortağın kooperatif içindeki payı ne olursa olsun bir oyu olduğunu düzenlemektedir. Ortağın temsil edilmesi ise Madde 49 – “Anasözleşmede açıklama bulunduğu takdirde, bir ortak yazı ile izin vermek suretiyle Genel Kurul toplantısında oyunu ancak başka bir ortağa kullandırabilir. Bir ortak Genel Kurulda birden fazla ortağı temsil edemez.” Bu madde ile oy hakkı ancak ortak olanlara kullandırılabilmekte ve birden fazlası ise yasaklanmaktadır. Bu durum

temsil hak ve hukukunun kooperatifler içinde işlevselliğini kaldıracak niteliktedir.

Aynı maddenin 2 nci fıkrasında “Üye sayısı 1.000 in üstünde olan kooperatiflerde anasözleşme ile her ortağın en çok 9 olmak üzere birden fazla başka ortağı temsil edebileceği öngörülebilir. Eş ve birinci derecede akrabalar için temsilde ortaklık şartı aranmaz.” Bu fıkra temsil kurumunu bir nebze olsun rahatlatmakla beraber, 2010 Tarihinde 5983 Sayılı Kanun ile 48 inci maddeye “Esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet kooperatifleri hariç olmak üzere, ortak sayısı 500’den fazla olan kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının genel kurul toplantılarındaki yönetim ve denetim kurulu belirleme seçimleri, gizli oy açık tasnif esasına göre yapılır.

Kooperatiflerin organ seçimlerinde her ortak, en fazla bir ortağı temsilen oy kullanabilir. Anasözleşmelerin bu fıkraya aykırı hükümleri uygulanmaz.” Fıkrası eklenerek temsil kurumunun esasına ve ilkelerine tamamen aykırı bir düzenleme getirilmiştir.

Özellikle 500’den fazla ortağı bulunan kooperatiflerin yönetim kurulu ve denetçi seçimlerinde her bir ortağın en fazla bir ortağı temsil edebilmesi ciddi sorunları beraberinde getirecek niteliktedir.

9 temsil hakkı olan bir ortak gündemin bütün maddelerinde kendisi ile birlikte 10 oy kullanabilirken organ seçiminde sadece 1 ilave temsil oyuna izin verilmektedir. Böyle bir düzenlemenin hukuk sistemine ve eşitliğe aykırılığı tartışılmaz.

Kooperatifler Kanunu’nda bir diğer ilginç ve temsilciler meclisi bakımından önemli düzenleme m.54’te bulunmaktadır: Konumuzu doğrudan ilgilendirdiğinden bu madde üzerinde durmak istiyoruz.

Kooperatifler Kanunu Madde 54 -“(Mektupla oy verme ve temsilciler toplantısı) - Ortak sayısı 1.000 den fazla olan kooperatiflerde, anasözleşmelerine kayıt konulmak suretiyle:

1. Genel kurula ait kararlardan, hepsinin veya bir kısmının ortakların oylarını mektupla bildirmeleri suretiyle verilmesi,
2. Ortakların gruplara ayrılarak verecekleri kararlara tespit

edecekleri talimat gereğince oy vermek üzere kendi aralarında seçecekleri temsilciler topluluğu,

Genel Kurul sayılabilir.

Mektupla oy bildirme halinde, mektupların, Yönetim Kurulu ve Bakanlık temsilcisi önünde incelenmesi sonunda muhtevanın neden ibaret olduğu tespit edilerek tutanağa yazılır. Hazır bulunanlar tarafından imza edilen tutanağa göre verildiği anlaşılan karar yürürlüğe girer.

Grup temsilcileri genel kurulunda her temsilci, temsil ettiği ortakların sayısı kadar oya sahiptir. Temsilcinin aldığı talimata aykırı olarak oy vermesi karara tesir etmez.”

Görülüyor ki bu madde mektupla oy vermeyi düzenlediği gibi 1.000’in üzerinde ortak sayısı bulunan kooperatiflerde gruplaşmayı ve bu gruplar yoluyla temsilciler kurulu oluşturmayı, oluşan bu temsilciler kurulunun genel kurul sayılacağını kabuletmektedir. Sadece anasözleşmeye bu konuda madde konulmasını şart koşmaktadır. Bu düzenleme şekli temsil kurumunun ve kooperatiflerin dayandığı demokratiklik ilkesine işlerlik kazandırmakta, gruplaşma ile temsiller arasında doğrudan bağ kurmaktadır. Yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak bu konuda 1.000 sayısının yüksek olması uygulama alanını daraltmaktadır.

MODEL ÖNERİSİ

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler sonucu geliştirilen ve Bakanlık web sitesinde yer alan “Hizmet ve Dayanışma Kooperatifi” örnek anasözleşmesinde zorunlu organlar olan genel kurul, yönetim kurulu ve denetçiler dışında “Kooperatifin Faaliyetine İlişkin Diğer Kurullar” başlığı altında madde 62’de Kooperatifte oluşturulacak diğer kurullar; 1- Hakemler Kurulu (Tahkim), 2- Temsilciler Kurulu, 3- Danışma Kurulu, 4- Dayanışma kurulu olarak belirlenmiştir. Konumuz olan tahkim ile temsil bahsine bu tip anasözleşmede yer verilir ve hukuk düzeni içinde önemli bir yer tutan bu iki kurum açık bir şekilde yer alır (Şekil 2.).

Hakemler Kurulu

Bu anasözleşmenin “Hakemler kurulu” başlığını taşıyan madde

63'te- Hakemler kurulu kooperatif ortakları ve ortaklıkları arasında çıkan tahkime elverişli her türlü ihtilafı ve üçüncü şahıslarla yapılan sözleşmeden kaynaklanan sorunları mahkemeye gitmeden çözüme

kavuşturmak amacıyla kooperatif ortakları arasından genel kurul tarafından belirlenen liste ile oluşturulur.

Tahkim yargılamasına ilişkin iş ve işlemler; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun (HMK) ilgili hükümleri olan 407-444'üncü maddelerine uygun olarak yapılır.

Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır. Tahkim sözleşmesi, kooperatif nezdinde yapılacak taraflar arasındaki sözleşmelerin bir şartı olarak eklenir.

Yine bu anasözleşmenin “Hakemlerin Seçilme Şartları ve Görevleri” başlığı altında madde 64'te- Kanunen hakemlik yapmaya

mâni sebebi bulunmayan herkes hakem seçilebilir. Hakemler kurulu tarafından, Kanunun emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla tahkim işlemlerinin nasıl yürütüleceğini düzenleyen bir “Tahkim Yönetmeliği” hazırlanır. Hakemler bu yönetmeliğe uygun davranmak zorundadır.

Hakemler kurulu; Tahkim Yönetmeliğine göre kooperatif ortakları arasından belirlenen hakemlerden oluşur. Hakemlik yapabilecek ortaklar yönetim kurulu tarafından belirlenir ve ilk genel kurulun onayına sunulur.

Kooperatif içinde baştemsilcilik yapan ve hakemliğe mâni bir durumu olmayan her ortak hakem listesine dâhil edilir. Baştemsilciler kendileri dışında bir başka ortağın da hakem olarak listeye katılmasını önerebilir. Genel kurulun onayı ile hakemlikler kesinleşir. Seçilmiş listede yer alan hakemlerin ortaklıkları devam ettiği sürece hakemlikleri devam eder. Ancak Hakemler istifa etmek suretiyle ya da tahkim kararı ile listeden çıkarılabilirler.

Hakemler, tahkimname ile hakem seçildikten sonra tahkim yönetmeliğine göre muhakeme usulünü tespit edip yazılı hale getirirler.

“Tahkimin Oluşturulması” başlığı altında madde 65’te- İhtilafları çözmek üzere oluşturulacak tahkim kurulu için kooperatif ve/veya ortağın taraf olduğu uyuşmazlıklarda, genel kurulca kabul edilmiş hakemler listesinden birer hakem seçerler. Ancak kooperatif ve/veya ortağının üçüncü kişilerle olan uyuşmazlıklarında karşı taraf istediği kişiyi hakem tayin edebilir. Seçilen hakemler bir başhakem tayin ederler.

Tahkime gidileceği belirlendikten sonra bir ay içinde taraflardan biri hakemini seçmezse, temsilcisi seçer, Temsilcisi seçmezse Kooperatif yönetim kurulu başkanı seçer; o da seçmezse taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkeme tarafından Hukuk Mahkemeleri Kanununun 416’ncı maddesine göre hakem seçimi yapılır.

Tarafların seçmiş oldukları hakemler 1 ay içinde başhakemi seçmezlerse, hakemlikleri düşer. Yıl içinde üç defa bu şekilde davalarda hakemliği düşürülen ve geçerli bir sebebi olmadan hakemlikten çekilenler hakemler listesinden hakemler kurulu kararıyla çıkarılırlar.

Tahkim kurulunun iyi çalışabilmesi ve adil bir şekilde karar verebilmesi için tahkim yönetmeliği içinde soruşturmacılar ve bilirkişilerle ilgili düzenlemelere de yer verilir.

“Yargılama” başlığını taşıyan madde 66’da- Yargılamada davacının hakemi, iddianamesini madde madde yazarak başhakeme verir. Davalının hakemi iddialara cevap verir. Başhakem maddelerden hangilerinin ispat külfetinin hangi tarafa ait olduğuna karar verir. Kooperatifin soruşturma hizmeti bu ispatları soruşturmacıları vasıtasıyla yapar.

Yargılama sonunda tarafların hakemleri anlaştımlarsa anlaştıkları, anlaşamamışlarsa başhakemin onlardan birisinin iddiasını tercih etmek suretiyle belirlediği karar geçerli olur.

Duruşmalar alenidir. Hakemler soruşturmacıların beyanına dayanarak kararlarını verirler. Yönetim kurulu kararların uygulaması için gerekli tedbirleri alır.

Hakemlerin kararları Asliye Hukuk Mahkemesine tevdi edilebilir. Tarafların hakem kararlarına karşı yargı yoluna başvurma hakkı saklıdır.

“Tahkim kurulu üyelerinin ücretleri” başlığını taşıyan madde 67’de- Hakemlik, bilirkişilik, soruşturma (tahkikat) hizmetleri kooperatifin genel hizmetleri arasında sayıldığından bu hizmetlerin bedeli kooperatifin hizmet ortağı olarak katılmış olduğu işletme ortaklıkları ile yapılacak sözleşme ile kararlaştırılır. Söz konusu hizmetleri yapan kooperatif ortaklarına ödenecek hizmet bedeli, dava konusu alacağın miktarı, uyuşmazlığın niteliği ve yargılamanın süresi dikkate alınarak yönetim kurulunca belirlenir. Taraflardan tevdi ve temyiz dışında bir ücret talep edilmez.

Bu düzenlemeler ortaklar arasında çıkan ihtilaflar bakımından tahkim şartını taşıdığı gibi, ortaklarla yöneticiler arasında çıkan veya çıkacak ihtilaflar da bağlayıcı niteliktedir. Böyle kooperatif içinde sorunlar kısa sürede çözülebilecek ve uzun süren yargı süreci sorunu ortadan kalkmış olacaktır.

Bu ve benzeri düzenlemelerin Bakanlık tarafından hazırlanan tip sözleşmelere konulmasında büyük fayda bulunmaktadır. Bu

düzenlemelere son zamanlarda yargı öncesi geliştirilen arabuluculuk sistemini de katmada fayda bulunmaktadır. Arabuluculuk ile tahkim arasında temel fark, tahkimde yer alacak hakemlerin hukukçu sıfatını taşımaları gerekmemekte, arabuluculukta ise hukukçu ve hatta arabulucu sıfatını haiz kişiler arasından olması şartı aranmaktadır.

Temsilciler Kurulu

Yine söz konusu kooperatif anasözleşmesinde konumuzla ilgili olmak üzere “Temsilciler kurulu” başlığı altında madde 68’de- Kooperatif içi iletişimin sağlanabilmesi, ortaklarla irtibatın kurulabilmesi ve ortakların yönetim kuruluna ve genel kurula ulaşabilmesi için temsilcilik sistemi geliştirilir. Temsilciler kurulu her dereceden temsilcinin katılımıyla oluşur.

Temsilciler kurulunda; çalışma yönetmeliğinde belirlenen hükümler çerçevesinde temsilcilerin görev, yetki ve sorumluluklarıyla ilgili kararlar alınır.

“Temsilciler” başlığı altında madde 69’da- Temsilciler kooperatif ile ortak arasındaki iletişimi sağlar, iş ve işlemleri koordine eder.

Temsilciler kooperatifin genel hizmet verdiği işletmelerde ortakların vekilidirler. Kooperatifte ise temsilcilerin vekâlet yetkileri yoktur ve genel kurulda onlar adına ayrı tevkil yetkisi yoksa oy kullanamazlar.

Ortaklar ve temsilciler temsilcilerini değiştirebilirler. Her temsilci temsilcilikten vazgeçebilir.

Temsilcilik temsil ettiği kişi sayısına göre; ilk temsilci, orta temsilci ve baş temsilci olmak üzere derecelendirilir. Kurucular aynı zamanda baş temsilcidirler.

Temsilcilerin teşkilatlanması, görev ve yetkileri, çalışma ve faaliyet şekilleri, derecelendirilmeleri ve değiştirilmeleri ile ilgili esaslar çalışma yönetmeliğinde düzenlenir.

“Temsilciler Kurulu Toplantısı” başlığı altında madde 70’de

-Temsilciler Kurulu Toplantısına ilişkin esaslar çalışma yönetmeliğinde belirlenir.

Kooperatiflerin her yıl en az bir defa genel kurulları yapılır. Katılmalar düşük seviyede seyreder. Yönetim kurulları duruma hâkim olurlar. Bu da kooperatiflerde sorunlara ve görevi kötüye kullanmalara ortam oluşturur. Hem ortaklar hem yöneticiler hem de kooperatif yıpranır.

Bu konularla ilgili çok sayıda dava bulunur. İhtilafların çokluğu kooperatifçiliğin yayılması ve gelişmesinin önünde ciddi bir engel teşkil eder.

O halde ortak sayısı çok olan kooperatiflerde ortaklar ile yöneticiler arasında bir köprüünün kurulması gerekir.

Bu köprüünün kooperatiflerin ilkelerinden biri olan demokratiklik ile oluşturulması şarttır. Kooperatif içinde temsilcilik sistemi adı altında bir temsilciler kurulu oluşturulmasında fayda vardır.

Temsilcilik sistemi belli bir ortak sayısını aşan kooperatiflerde yasal zorunluluk haline getirilebilir.

Bu sayı ortalama 100 ve üzeri ortak sayısına sahip kooperatiflerde çok önemli bir yer tutar. Bu kurul ortakların serbest irade ve rızalarıyla seçecekleri temsilcilerin bir araya gelmesiyle oluşur. Her temsilci kendisini seçen ortağı temsil eder.

Böylece kooperatif içinde her ortak kendi temsilcisini bizzat kendisi belirlemiş olur. Her zaman temsilcisini değiştirme hakkı saklı tutulur. Temsilcilerin sayısının artması durumunda ilk temsilcilik, orta temsilcilik ve baş temsilcik şeklinde teşkilatlanabilir.

Örneğin ilk temsilci olabilmek için en az 5 en çok 20 ortağı temsil etmeleri, orta temsilcilerin en az 5 en çok 20 ilk temsilci tarafından seçilmeleri, baş temsilcilerin ise en az 5 orta temsilci ile 20 orta temsilci tarafından seçilmeleri sistemi oluşturulabilir.

Böylece yeterli büyüklüğe ulaşmış kooperatiflerde temsilcilik yoluyla ortaklar ile yönetim arasında hem iletişim hem de işbirliği ve

verimlilik kolay hale gelir.

Ortakların karşılaştığı veya karşılaşacağı birçok sorun büyümeden çözülür. Ayrıca yaygın ve verimli bir katılım sağlandığından demokratiklik ilkesi işler. Temsilcilerle ilgili sayı sınırlamaları çoğunluk baskısını önler.

Ortaklar arasında dayanışma sistemini yaygın hale getirir. Bu sınır 1/20'den az olduğunda etkin olmaz, buna karşılık 1/5'i aşarsa çoğunluk baskısı doğurur.

Diğer taraftan kooperatif başkanı ile yönetim kurulu seçiminde de temsilcilik sisteminden yararlanılabilir. Dönem sonunda baş temsilci olup en çok yönetim kuruluna devam edenler arasından yönetim kurulu listesi hazırlanır. Bu liste genel kurula sunulur. Yasa gereği genel kurulun çoğunluk kabulü ile seçilir.

Ortaklar sorunlarını önce temsilcilerine, temsilciler de yönetim kuruluna ulaştırma imkânına sahip olurlar.

Ortaklar yönetime doğrudan ulaşsalar bile yönetim karşısında fazla seçenekleri olmaz.

Oysa temsilcilikte olay kademelenerek ve yayılarak yönetime gider. Temsil niteliği olanlar tarafından gündeme getirilir ve savunulur. İşin temsilci tarafından savsaklaması halinde ortağın onu değiştirme hakkı her zaman vardır. Temsilciler temsil ettiği kimseler sayısınca söz sahibi oldukları ve yönetimin teşkilinde öne çıktıkları için kooperatif içinde etkin ve verimli olurlar.

ULUSLARARASI KOOPERATİFLER BİRLİĞİ (ICA) İLKELERİ

Yeri gelmişken Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin (ICA) 20-23 Eylül 1995 tarihleri arasında İngiltere'nin Manchester şehrinde yapılan 31. Kongresinde kooperatifçilik ilkelerinden konumuzla ilgili olanlara işaret etmek istiyoruz.

Söz konusu bildiride kooperatif; "Ortak ekonomik, sosyal ve

kültürel ihtiyaçlar ve istekleri müşterek sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen bir işletme yoluyla karşılamak üzere gönüllü olarak bir araya gelen insanların oluşturduğu özerk bir teşkilattır” şeklinde tanımlanmıştır.

Bu tanımda kooperatiflerin temel değerleri, yardımlaşma, sorumluluk üstlenme, demokratiklik, eşitlik, adalet, dürüstlük ve dayanışma şeklinde sıralanmıştır.

Bu değerlerin uygulanabilmesi için ilkelerden 2 ncisi ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim olarak kabul edilmiştir. Kooperatifler, politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılan ortaklarca denetlenen demokratik kuruluşlardır. Seçilmiş temsilci olarak hizmet edenler, ortaklara karşı sorumludur.

Birim kooperatif kuruluşlarında ortaklar eşit oy hakkına sahiptir (her ortağa bir oy hakkı). Diğer düzeydeki kooperatif kuruluşlarında ise oy hakkı demokratik bir yaklaşımla düzenlenir.

Kooperatifleri diğer şirket çeşitlerinden ayıran temel fark demokratiklik ilkesinde kendini gösterir. Kooperatiflerdeki oylamalarda sermaye unsuru değil, insan unsur öne çıkar. Her ortağın bir oy hakkı bulunur.

Burada ortakların oy kullanmasında temsil veya tevkil kısıtlamaları ile karşılaşılır. Sayıları 1.000’in altında olan kooperatiflerde bir ortak ancak başka bir ortağa temsil yetkisi verebilir. Sayı 1.000’i aşmış ise bu defa temsil veya tevkil sayısı 9 ile sınırlı hale getirilir. Ayrıca son yapılan düzenlemede yönetim kurulu seçimlerinde 9 sayısı ancak bir ortak ile sınırlıdır.

Bu durum bir açıdan bakıldığında ortakların genel kurula doğrudan ve asaleten katılmalarını gerektirir ki yerinde ve doğru gibi düşünülebilir. Ancak temsil ve tevkil olayının demokrasinin en önemli unsurları arasında yer almış olduğu gerçeği bir tarafa bırakılmış olur. O bakımdan genel kurullarda yeterli ortak sayısı bulunamaz hale gelir. Demek ki bu sorunun bir şekilde çözülmesi gerekir. Bize göre bu sorun temsil sistemine dayalı sistemler oluşturulmak suretiyle giderilebilir.

Kooperatiflerde yönetimle ortaklar arasında temsilcilerden oluşan ara kademelerin kurulması gerekir.

Bunun için beş kişiden az olmamak ve yirmi kişiyi geçmemek üzere ortakların temsilcisi ilk temsilci, beş ilk temsilciden az yirmi ilk temsilciden çok olmamak üzere seçilen temsilcilere orta temsilci, en az beş orta temsilciden oluşan ve yirmi temsilciden çok olmamak üzere seçilenlere baş temsilci olarak hareket eder.

Kooperatiflerin üst birlikler ve uluslararası kuruluşlar nezdinde yer alması ancak temsil ve delege kurumu ile mümkün olabilir. Bu durum bildirinin 6 ncı maddede Kooperatifler arasında iş birliği şeklinde ifade edilmiştir. Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlarla birlikte çalışarak ortaklarına daha etkin bir şekilde hizmet eder ve kooperatifçilik hareketini güçlendirir.

Kooperatifler kendi özerk yapılarının yanında delege/temsil sistemine dayanarak üst birlikler de oluşturabilir.

Böylece özerk ve bağımsız özelliklerinin yanında hiyerarşik yapılar da oluşturmak suretiyle hem insan unsuru hem de ekonomik gücü bir arada tutmuş olur.

ÖNERİLER

Türk hukuk sisteminde yer alan temsil-tevkil ve tahkim kurumları kooperatiflerin tip anasözleşmelerine konulmalıdır. Bu konuda bakanlık tarafından geliştirilen «Hizmet ve Dayanışma Kooperatifi» örnek sözleşmesi Bakanlık web sitesinde yer alır.

Türk hukuk sistemi içinde «tevkil» ve «temsil» kurumlarının ve sistemlerinin önü açık olduğu halde Kooperatifler Kanunu'nda bu konuda belirsizlikler ve sınırlamalar yeniden düzenlenmelidir.

Demokratiklik İlkesi ancak bu iki kurumun en etkin şekilde kullanılması ile sağlanabilir. Bu konuda kooperatiflerin modeller geliştirmesinin önü açılmalı, bu kurumları geliştirme konusunda genel kurullara yetki verilmelidir.

Tahkim sistemine dayalı yargı yerine HMK’da yer alan itham sistemine dayalı «arabuluculuk ve tahkim Sistemi» kooperatif anasözleşmelerine girmelidir.

Hakemler genel kurullarca belirlenmeli ve ihtilaf halindeki ortaklar veya yöneticiler arasındaki sorunlar hakem listesi içinde yer alanlar arasından yine kendileri tarafından seçilmelidir.

Arabuluculuk ve tahkim sistemi kooperatifçiliğin özerk olmasının esasını teşkil ettiğinden çıkan ihtilaflar uzun zaman alan genel yargı içine sokulmadan kooperatifin içinde çözülmelidir.

SONUÇ

Kooperatifçilik ilkeleri arasında özerklik ve demokratiklik ayrı bir yer tutar. Bu iki kurumun iyi çalışabilmesi için temsil ve tahkim konuları ayrı bir önemi haizdir.

Temsilde demokratiklik ilkesi işlerlik kazanırken, tahkimde kooperatifçi veya dışı çıkan ihtilaflarda adil ve kısa sürede çözüm öne çıkar. Her iki kurum Türk hukuk sistemi içinde düzenlendiği halde kooperatif anasözleşmelerinde temsil bahsi sınırlayıcı ve kısıtlayıcı yönleriyle öne çıkmakta, tahkim kurumuna ise yer dahi yer verilmemektedir.

Yeni gelişmeler, bu iki kurumun kooperatif anasözleşmelerinde yer alacağını göstermektedir. Bu konuda Gümrük Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü sitesinde yer alan “hizmet ve dayanışma kooperatifi” örnek anasözleşmesinde ilk adımlar atılmıştır.

Ancak bu iki kurum sadece bu örnek anasözleşmede değil kooperatiflerle ilgili hemen bütün anasözleşmelerde ortaklarla yönetim arasında ilişkileri geliştirme, faaliyetlere işlerlik kazandırma ve sorunları çözmeye bakımından yer alabilir.

Yapılacak iş genel kurul kararları ile anasözleşme değişikliği yapılabileceğidir. Ancak genel kurullarda temsil sisteminin daha etkin hale gelebilmesi yasal düzenleme değişikliğini gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

Akıncı, Ziya (2007) Milletlerarası Tahkim, Seçkin Yayınları, 2.Baskı, Ankara

Güner Semih, (2007), Avukatlık Hukuku, Yetkin Yayınları, 3.Baskı, Ankara

İnceoğlu, M. Murat, (2009) Borçlar Hukukunda Doğrudan Temsil, XII Levha Yayınları, İstanbul

Oğuzman M. Kemal- Öz, M. Turgut, (2009) Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, 14. Baskı, İstanbul

Yılmaz, Zekeriya, (2012) Açıklamalı 6100 Sayılı HMK (Hukuk Muhakemeleri Kanunu) ve Getirdiği Yeni Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara

Zevkliler, Aydın – Gökyayla K. Emre, (2016), Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, Turhan Kitabevi, 16. Baskı, Ankara.